

שיעור בעניני פרשת השבוע

פרשת חוקת

בעיר בית שמש יצ"ו - שנת תשע"ז לפ"ק

מדרגת החיים כנכון בבחי' אריכות ימים, ההתגברות נגד הקטרוגים שכנגדה ע"י מידת ארך רוח, והמסתעף

ועל כך קאמר כי מלך ישראל צריך להמשיך אל העם את מדרגת החיים שבבחי' אריכות ימים, ואשר ענין אריכות ימים אינו בא רק מצד כמות שנות החיים, אלא כמו"כ ישנה מדרגה של אריכות ימים באיכות, וזהו חיות נעלית ביותר.

והזינן זאת אצל דוד המלך שהוא שורש המלכות בישראל, וכמו"כ היה דוד "נעים זמירות ישראל" (ש"צ כג, ב), ולכאורה דבר תימה הוא זה, מה שייכות יש למלך ישראל עם ענין השירה, ומה זאת אשר המלך דייקא משמש ג"כ כמשורר. ונתבאר עניינו במקום אחר, דהנה כאשר האדם משורר שירה ה"ו ביטוי אל הענין שהוא יונק ממנו את חיותו, וכן כאשר האדם עומד במצב של חיות נעלית יותר, ה"ו מתבטא ע"י שירה. ודוגמא לדבר הוא ממזמורי ההלל, שהם ממזמורים הבאים ביתר שלימות, ואין אומרים אותם אלא ביו"ט, ומזמורים אלו אכן מיירי הרבה מענין החיים, דכתיב בהו "לא המתים יהללו י"ה" (תהלים קטו, יו), "אתהלך לפני ה' בארצות החיים" (שם קטו, ט), "לא אמות כי אחיה" (שם קיט, יו), והיינו כנ"ל אשר השירה הינה ביטוי אל עצם החיים, ואל הענין שממנו נמשכים החיים. ומעתה הנה מאחר שנתבאר כי המלכות הינה ענין פנימי, ומלך ישראל צריך להמשיך אל העם את מדרגת חיותם, לכן דוד המלך שהוא שורש המלכות בישראל, כמו"כ היה הוא "נעים זמירות ישראל", דע"י שירה זו המשיך דוד המלך חיות נעלית לכל ישראל.

א.

תפקיד מלך ישראל להמשיך אריכות ימים באיכות, מכח התורה, ע"י השירה

הנה בפרשה זו מיירי התורה מענין פרה אדומה (נמדנר י"ט), ואשר מצוה זו מכפרת על חטא העגל (נמ"ר יט, ט), עוד מיירי בה מענין חטא מי מריבה (שס כ, ל"ג), ומענין הסתלקות אהרן בקצה גבול ארץ אדום (שס פסוק כג"ט), ובתריה כתיב "ויסעו מהר ההר וכו' לסבוב את ארץ אדום, ותקצר נפש העם בדרך" (שם נא, ז), ונבוא לקשר עניינים אלו אהדדי.

ויבואר בהקדם, דהנה נצטוונו בתורה לכבד את הזקן שהאריך ימים, דכתיב "מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן" (ויקרא יט, לב), וענין אריכות ימים מצינו ג"כ במלך ישראל, דכתיב ביה "וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר וכו', וקרא בו כל ימי חייו, למען יאריך ימים על ממלכתו" (דברים יו, ימ"ט), וביאר בזוה"ק (ע"י מיקו"ז פג), דזהו ציווי אל המלך שימשיך אל העם חיות נעלית יותר בבחי' אריכות ימים, ואשר המשכת מדרגה זו של חיים באה מן התורה. והיינו לומר כי תפקיד המלך אינה רק להנהיג את העם, אלא כמו"כ צריך הוא להמשיך חיות לכל העם, וכבר ישנם הרבה מדרגות של חיים, ואין חיות האחד באה באותה מדרגה כוללתו, דיש לך אדם שיש לו חיות נעלית, ויש לך אדם שיש לו חיות נמוכה,

איננו מאבד את עשתונותו בכל מצב, אלא יש ביכולתו להתעלות מעל מצב זה, מאחר שהוא אכן נעלה יותר ממנו.

ורונמא לדבר הוא, דהנה תלמיד חכם מקבל את חיותו מן התורה, וחיות זו נמשכת בודאי ממקום נעלה ביותר, ומצד זה חזינן כי התלמיד חכם אינו צריך להתאמץ כ"כ לתקן את מידותיו, שלא יהא נעלב מאחרים וכדו', דהוא עומד במדרגה נעלית יותר מכל הענין, עד כי כל מה שהלה העליב אותו אינו נוגע לו כלל לנפשו. וכמו"כ אם אירע לו איזה עת צרה ח"ו, הנה התלמיד חכם אינו מרגיש בה קושי כ"כ כפי שאדם אחר מרגיש בה, דהוא משקיע את עצמו בתורה, ובשעשועים שבה, ומכח זה הינו מתרומם ומתעלה למעלה מצרה זו. וביסוד זה נתבאר במקום אחר עומק ענין מאמר חז"ל (מגיגה טו.), דתלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולט בהם. והנה חז"ל לא אמרו כי התלמיד חכם אינו יורד לגיהנם, אלא דעל אף שהוא יורד לגיהנם, מ"מ אין אור של גיהנם שולט בו. וי"ל כי עניינו הוא ע"ד הנ"ל, דהנה אף מי שעומד כבר בגיהנם, מ"מ יש לך אדם שהינו שקוע כל כולו בגיהנם, והגיהנם שולט בו, ולאידך גיסא התלמיד חכם יכול להתעלות למעלה מן הגיהנם, באופן אשר אפילו אם יהיו לו ייסורי גיהנם, מ"מ הוא לא יהא עסוק כל כולו בייסורים אלו, והוא לא יתפעל כ"כ מן האש שבה, דהתורה תרומם אותו למעלה מאש זו, ועל כך נאמר כי תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולט בהם.

ומעתה הנה עד"ז צריך גם המלך להתעלות למעלה ממדרגת העם, שלא להתפעל מהם כ"כ, ובכך יוכל הוא להנהיג את העם, ואין העם מנהיגים אותו. וכמו"כ המלך הרי יש לו הרבה עניינים שעליו להשלים ולעשות, ומתוכם ישנם הרבה עניינים שקשה ביותר לעשותם, וישנם עניינים שעומדים נגדם הרבה מניעות, ולכן צריך המלך להיות אדם נעלה, איש מורם מעם, שיהא בכיחו להתעלות למעלה מכל הקשיים והמכשולות העומדים בדרכו. ומדרגה זו מתבטאת ביותר ע"י מידת ארך רוח, דאפילו כאשר אין ביד המלך להשלים את מבוקשו לאלתר, מ"מ יש לו ארך רוח להמתין עד שתבוא שעת הכושר להשלים ענין זה, ונמשך זאת מכח מה שיש למלך יכולת להביט למרחוק, ולראות כי סוף כל סוף יהא בידו להשלים את מבוקשו, ולהמשיכו מן הכח אל הפועל, ולכן אין המלך דוחק את עצמו להשלים את מבוקשו תיכף ומיד.

ומצד זה נמי איתא בגמ' (קידושין לג.), דרבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי, אמר, כמה הרפתקי עדו עליהו דהני. והיינו לומר כי רבי יוחנן היה לו דרך ארץ אפילו מפני זקן גוי, וזאת מכיון שהוא עבר כבר הרבה מעברים בחייו, ונסיון החיים לימד אותו כי אע"פ שישנם בו קשיים וממהורות רבים, מ"מ אין העולם נחרב לגמרי, וסוף כל סוף עוזר השי"ת להיחלץ מכל עת צרה וצוקה, וה"ז כמין חוק במעשי בראשית, עד כי מכח זה אין צורך להתפעל מכל דבר.

ושנות חיי דוד אכן עמדו במדרגה נעלית ביותר, וכנודע מה דאיתא בזוה"ק (מ"א נה.), כי דוד המלך קיבל את שנות חייו מאדם הראשון, ושנות חיי אדם הראשון היו בוודאי שנים נעלים ביותר, ונמצא כי דוד המלך אכן קיבל את חיותו ממקור נעלה ביותר. ולכך נמי כתיב ביה "והמלך דוד זקן, בא בימים" (מ"א א, ב), דאע"פ ששנות חייו לא היו אלא ע' שנה, מ"מ מכיון ששנות חייו נמשכו ממקור נעלה ביותר, ואשר לכן היו חייו מלאים עד מאד, שוב נחשב דוד ל"זקן בא בימים". והיינו כנ"ל אשר מדרגת אריכות ימים אינה באה רק מצד כמות שנות החיים, אלא ה"ז ענין של אריכות ימים באיכות.

והתורה מכונה גם היא בשם שירה, דכתיב "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" (דברים לא, יט), וכמו"כ התורה הינה בכחי' חיים, וכדכתיב בה "עץ חיים היא למחזיקים בה" (משלי ג, יט). ובכך אכן מתחיל דוד המלך את זמירותיו, באמרו "כי אם בתורת ה' חפצו וכו', והיה כעץ שתול על פלגי מים" (תהלים א, ב-ג), והיינו לומר כי תלמיד חכם אשר "בתורת ה' חפצו" הינו דבוק בעץ החיים, וכדאיתא בזוה"ק (מ"ג לו.), כי "עץ שתול" זה היינו עץ החיים, דהוא ממשיך את מדרגת חיותו מן התורה. וחיות זו הנמשכת מכח התורה אכן הינה במדרגת אריכות ימים, וכענין מה שבמתן תורה נתגלה הקב"ה כזק"ן מלא רחמים (מלמלא יתרו), וכן אמרו חז"ל (קידושין לז:), "והדרת פני זקן", אין זקן אלא מי שקנה חכמה, דאפילו יניק וחכים צריך ג"כ לעמוד בפניו, והיינו ע"ד הנ"ל, דמכיון שיניק וחכים זה יונק את חיותו מן התורה, לכן נחשב גם הוא כזקן. ועד"ז איתא עוד בזוה"ק (טו פז), כי העמידה לפני ספר תורה הינה חלק ממצות "מפני שיבה תקום", והיינו כנ"ל אשר החיות הנמשכת מכח התורה הינה מכונה בשם 'שיבה', ובשם 'זקן'. ומעתה הנה מצד זה נאמר במלך ישראל "וכתב לו את משנה התורה הזאת וכו', וקרא בו כל ימי חייו", דהמלך צריך להמשיך את חיותו מן התורה, ומכח זה יוכל להמשיך לו מדרגת אריכות ימים, "למען יאריך ימים על ממלכתו", והיינו הן אריכות ימים בפשטות, וביותר מצד מה שמקור חיותו תהא בכחי' אריכות ימים באיכות, דהוא יחיה מדרגת חיים נעלים יותר.

מידת ארך רוח נמשכת מכח מדרגת החיים בכחי' אריכות ימים, והיא נצרכת ביותר אל המלך

והנה מלבד מה שהמלך צריך לבוא אל מדרגת החיים בכחי' אריכות ימים בכדי להמשיך חיות נעלית זו אל כל העם, עוד צריך הוא לבוא אל מדרגה זו מצד מה שמכוחה נמשכת אליו ג"כ מידת אריכות אפים. ופשטות עניינו הוא, דמכיון שהמלך הינו אדם נעלה, ויש לו חיות נעלית יותר, במדרגת אריכות ימים, שוב מכח זה יש ביכולתו ג"כ להתעלות מעל מצבים שונים אשר אחרים זולתו לא היו יכולים לשאת אותם, דהוא איננו מתפעל מכל דבר שאין צורך להתפעל ממנו, והוא

בששית קולות, בשביעית מלחמות, במוצאי שביעית בן דוד בא. מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא. והנה לכאורה עדיין קשה, אמאי תיקנו גאולה בשביעית כנגד אתחלתא דגאולה, ולא תיקנוה בשמינית הרומזת אל הגאולה עצמה, דבמוצאי שביעית בן דוד בא. ונתבאר כי ברכת 'גואל ישראל' לאו גאולה דגלות היא, אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד (כ"ז ס"ט), אולם גאולה פרטית זו שבכל יום צריכה לינק מן הגאולה העתידה, אך הגאולה העתידה הינה גאולה נעלית עד מאד, והגאולה הפרטית שבכל יום אי אפשר לה לינק מגאולה זו גופא, אלא עבור כך צריכים ממוצע ביניהם, וזהו ענין מה שישנה שנה מיוחדת של אתחלתא דגאולה, ואשר זהו המעבר המביא לידי ימות המשיח, וממנה באה יניקת הגאולה הפרטית שבכל יום, ולכן קבעוה בשביעית.

החיות הנמשכת ע"י הרפואה כמדרגת החיות של משיח, ומדרגה זו מביאה ביותר לידי שירה

ועפ"ז נימא עוד, כי ברכת הרפואה שנתקנה בשמינית, ה"ז מורה כי יש לה שייכות עם הגאולה העתידה עצמה שתבוא במוצאי שביעית, והיינו לומר כי כח הרפואה אכן נמשך ממקור נעלה ביותר של חיים אשר ממנה ימשיך משיח את חיותו, ומכח זה ניתן לרפאות אפילו חולה שחסר לו חיים, וזאת ע"י מה שממשיכים עליו חיות נעלית ביותר המרפאה את חוליו. ומצד זה חזינן נמי כי הרפואה והשירה נמשכים מאותו המקור, שהרי אין אומרים שירה אלא על היין (נכוס לה), וכן אמרו חז"ל (ב"ב נ"ג:), דבראש כל אסון אנא חמר, ולהורות בא כי הרפואה נמשכת ממקור החיות שמשוררים עליו שירה. ועד"ז איתא נמי במדרש (נ"ר ג, ב), כי מלאך רפאל שבא לרפאות את אברהם אחר המילה, הוא הלך ג"כ להציל את לוט, ואע"ג דאין מלאך אחד עושה שתי שליחות, מ"מ כתבו התוס' (ב"מ פו: ד"ה ה"ט), דחשיב הכל שליחות אחת, דרפואה והצלה ענין אחד הוא. ועומק עניינו הוא ע"ד הנ"ל, דכח הרפואה נמשך מאותו המקור שממנו ממשך משיח את חיותו, וה"נ הצלת לוט הינה בעצם הצלת נשמת משיח, וכמאמר חז"ל (נ"ר ס"ט), "מצאתי דוד עברי" (ש"ס פ"ט, כ"א), היכן מצאתיו, בסדום, ולכן יש לה שייכות עם מלאך רפאל שבא לרפאות את אברהם, ואין אלו שתי שליחותיו.

והזינן זאת נמי בענין חזקיהו המלך שחלה ונטה למות, ועד כי אפילו ישעיה הנביא אמר לו "צו לביתך, כי מת אתה ולא תחיה" (ישעיה ל"א, ב), ודרשו חז"ל (נכוס לה), "מת אתה" בעולם הזה, "ולא תחיה" לעולם הבא. וכמו"כ בשעה זו גופא עמדו נגדו סנחריב וחיילותיו, ואשר הם נחשבו כצבא החזק ביותר שבעולם, והם עלו על ירושלים שהיתה כעיריה קטנה, וחזקיהו לא ראה שום עצה, ושום מוצא, איך יהא ביכולתו להינצל מצרה זו, ולכן אמר "כי באו בנים עד משבר, וכח אין ללידה" (ש"ס ל"ג). אמנם חזקיהו המלך חיזק את עצמו,

ולעומת זאת שאול המלך איבד את מלכותו מחמת שנחסר לו מידה זו, והיה זאת בעת עמדו במצב קשה ביותר, דכתיב "ופלשתים נאספו להלחם עם ישראל שלשים אלף רכב, וששת אלפים פרשים, ועם כחול אשר על שפת הים לרוב" (ש"ס י"ג, ה), אך שמואל הנביא אמר לו "שבעת ימים תוחל עד בואי אליך, והודעתי לך את אשר תעשה" (ש"ס י"ג, ט), וכתיב "ויוחל שבעת ימים למועד אשר שמואל, ולא בא שמואל הגלגל, ויפץ העם מעליו" (ש"ס י"ג, ט), ומאחר שראה שאול כי העם נפוצים מעליו, וכי פלשתים נאספים מממש (פסוק י"ב), לא היה לו עוד ארך רוח להמתין עד שיבוא שמואל, והוא הקריב לבדו את העולה (פסוק ט'). ועל כך אמר לו שמואל הנביא "נסכלת, לא שמרת את מצות ה' אלקיך וכו', ועתה ממלכתך לא תקום" (פסוק י"ג), דבמעשה זה הוכיח שאול כי הוא התפעל מן העם, וה"ז מורה כי אין לו ארך רוח זה הנצרך אל המלך, ושוב לא נתקיים בו ענין "למען יאריך ימים על ממלכתו".

והרי נתבאר כי התורה מכונה בשם 'זקן', וכמו"כ מעשה בראשית אשר בהם נמשך חוק זה, שאין להתפעל מכל דבר כנ"ל, הנה הם נבראו ע"י התורה, דאסתכל קוב"ה באורייתא וברא עלמא (וה"ק מ"ז קס"א), והיינו לומר כי הקב"ה התלבש כביכול במידת 'זקן' שהיא המידה של התורה, ואשר זהו מין חיות נעלית ביותר בבחי' אריכות אף, ובבחי' זו ברא הקב"ה את העולם, לומר לך כי אע"פ שהעולם עתיד לעבור מצבים קשים עד מאד, מ"מ התורה יש לה עצה לכל מצבים אלו, וסוף כל סוף יבוא העולם לידי תיקון, וכבר ניתן לעבור הרבה מיני מעברים, ובכל זאת ניתן להשית עצה בהם, והיינו כנ"ל אשר מידת ארך רוח הינה אחד מן העניינים אשר בהם מתגלית חיות נעלית זו שבבחי' זקן.

הצורך הנחוץ במידת ארך רוח לנבי ביאת משיח, אתחלתא דגאולה

והנה ישנם כמה עניינים אשר המניעות מתגברות בהם ביותר, וקטרוגים גדולים עומדים לעומתם, ובכדי להשלים עניינים אלו נצרך להתגבר על קשיים כבדים ביותר, וכבר יתכן שיבואו בהם אל מצב שיהא נראה כאילו אין עוד מקום להשית עצה נגד קשיים אלו, ובשעה זו נצרך ביותר לבוא לידי מידת ארך רוח. וה"נ המניעות והקטרוגים הגדולים ביותר מתעוררים "על ה' ועל משיחו" (מסילס ג, ב), ולכן נאמר לגבי משיח, "חיים שאל ממך נתת לו, אורך ימים עולם ועד" (ש"ס כ"א, ה), דמשיח מוכרח להתעלות נגד כל קטרוגים אלו, ולהמשיך לו חיות נעלית זו שבבחי' אריכות ימים.

ובהנחה זו נתבאר במקום אחר ענין מה דאיתא בגמ' (מגילה י"ז), מה ראו לומר גאולה בשביעית, אמר רבא, מתוך שעתידין ליגאל בשביעית, לפיכך קבעוה בשביעית. והאמר מר,

והנהגה זו נתגלתה בזמן המבול, ואשר באותה שעה נהג הקב"ה עם כלליות העולם היפך ההנהגה שבבחי' אריכות אף, שהרי בשעת בריאת העולם קטרוגו המלאכים על בריאת האדם, באמרם "מה אנוש כי תזכרנו" (תהלים מ, ה; זר"ר לא, יג), וכן אמרה התורה לפני הקב"ה, זמין הוא למחטי קמך, זמין הוא לארגז קמך, אי תעביד ליה כעובדיו הא עלמא לא יכיל למיקם קמך, כל שכן שהוא בר נש (זו"ק ס"ג ט"ז), ועד"ז היו עוד כמה קטרוגים על בריאת האדם. אמנם על אף כל קטרוגים אלו ברא הקב"ה את האדם, וכפי שהשיב הקב"ה על טענה הנ"ל, וכי למגנא איתקרינא "א-ל רחום וחנון אך אפים" (שמות לז, ו). והיינו לומר כי י"ג מדות של רחמים הם י"ג תיקוני דיקנא, והיינו בחי' זקן שיש לו מדרגת אריכות ימים, ומדרגת ארך רוח, ומצד זה יוכלו בוודאי להשית עצה על קיום העולם. אמנם בשעת המבול אמר הקב"ה "ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ" (נלש"ט ו, יז), ודרשו חז"ל (זר"ר טז), הנני מסכים לדברי מלאכים שהיו אומרים "מה אנוש כי תזכרנו". ונמצא כי בשעה זו נהג הקב"ה בהנהגה שהינה היפך מידת אריכות אפים, והוא לא התעלה כביכול למעלה מקטרוג המלאכים, אלא הוא התפעל כביכול מקטרוגם, ומכח זה בא המבול והחריב את העולם. וכמו"כ באותה שעה נתקצרה האריכות ימים בפועל שהיתה לבני אדם קודם המבול, ושוב לא חיו עוד שנים רבות כ"כ כפי שחיו קודם המבול, וה"ז מורה על כי העולם ירד למדרגה קטנה יותר, ונמשך זאת מכח המבול שהחריב את העולם.

אמנם גם בזמן המבול הרי קיים הקב"ה עדיין את העולם, ועיקר קיום העולם בא ע"י תיבת נח, אך כמו"כ חזינו כי גם ארץ ישראל "לא גושמה ביום זעם" (יחזקאל כג, מד), דהמבול לא ירד בארץ ישראל (ונמס קיג), ואע"פ שמימי המבול נמשכו גם בארץ ישראל, מ"מ גשמי המבול לא ירדו בה, והנה לכן נמי נותר בה רושם מן האריכות הימים שהיתה קודם המבול, וכפי שנאמר בה "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה", ונמשך זאת מכח הרושם שנמשך בה ממידת אריכות אף, שלא לקבל את קטרוג המלאכים שטענו "מה אנוש כי תזכרנו".

ועד"ז נתבאר במקום אחר ענין מקדמי ומחשכי לבי כנישתא המביא ג"כ לידי אריכות ימים, דזהו מכיון שבי כנישתא הוא דוגמת תיבת נח אשר גם בו לא שלט המבול, ואשר תיבת נח היתה בבחי' בית המקדש הראשון שהיה בעולם (זו"ק ס"א ט"ז), שהרי תיבה זו כללה בתוכה את כל הבריאה, והיה זאת כענין בית המקדש שנבנה ע"י בצלאל, ואשר יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ (נכות נה), ולכן כל בי כנישתא שהוא דוגמא אל תיבת נח, ה"ז מביא ג"כ לידי אריכות ימים. ועכ"פ ארץ ישראל "לא גושמה ביום זעם", ולכן יש בה ג"כ אריכות ימים, והיינו ע"ד מה שנתבאר כי מדרגת אריכות ימים הינה בבחי' ארץ אף, והוא ענין הכח להתרומם למעלה מכל המניעות, שלא להתפעל מהם.

וכפי שנקרא שמו 'חזקיהו', והוא התפלל אל השי"ת מקירות לבו (ש"ס ע"ג), והשי"ת אכן עזר לו להתגבר על כל המניעות, דכל חיילות סנחריב מתו בלילה אחד, וכמו"כ שלח לו השי"ת רפואה שלימה, ולא די במה שנמשכה עליו רפואה גרידא הנמשכת ממדרגת החיים שבבחי' אריכות ימים כנ"ל, אלא שאותו היום אכן נתארך בפועל ממש, וכדכתיב התם (ש"ס למ, ט), "הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחורנית עשר מעלות, ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה", וה"ז בבחי' "למען יאריך ימים על ממלכתו" ממש. והנה כלפי שעה זו איתא בגמ' (סנהדרין נז), דביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח, אמרה מידת הדין לפני הקב"ה, רבונו של עולם, ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך, לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו, ולא אמר שירה לפניך, תעשהו משיח, לכך נסתתם. והרי לן כי אילו היה חזקיהו אומר ג"כ שירה בשעה זו, אזי היו זוכים כבר לביאת משיח ממש, והיינו כנ"ל אשר השירה הינה ביטוי אל מדרגת החיים שבבחי' ארץ, ועניינה אחד הוא עם ענין משיח, ולכן אילו היה חזקיהו אומר שירה באותה שעה, אזי היה נעשה משיח.

ובכך מבואר נמי לשון הברכה, 'רפאינו ה' ונרפא וכו' כי תהלתנו אתה', ולכאורה צ"ב מה טעם נקט דייקא הכא לשון 'כי תהלתנו אתה', והלא בכל ברכה ניתן היה לומר כן, וכגון שיאמרו 'ברך עלינו את השנה הזאת כי תהלתנו אתה', וצ"ב. אך ע"פ הנ"ל א"ש, דמכיון שהרפואה באה להמשיך מדרגה נעלית יותר של חיים, ואשר מדרגה זו מביאה לידי שירה, לכן כאשר באים לבקש על הרפואה, אזי אומרים 'כי תהלתנו אתה', והיינו לומר כי מכח מדרגה נעלית זו של חיים הנמשכים ע"ד הרפואה נבוא להלל את השי"ת, וכנ"ל אשר ענין השירה כנכון נמשך מאותו המקור שממנו באה חיות הרפואה.

ארץ ישראל היא עיקר מקום גילוי מדרגת אריכות ימים, אריכות אפים, וכן בני כנישתא

ועיקר גילוי מדרגה זו של אריכות ימים בא בארץ ישראל, וכדאיתא בגמ' (נכות ט), אמרו ליה לרבי יוחנן, איכא סבי בבבל. תמה ואמר, "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה" כתיב (דנ"ס יא, לא), אבל בחוצה לארץ לא. כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר היינו דאהני להו. ולדרכנו נאמר, כי הנה כלפי השי"ת עצמו בוודאי לא שייך כלל לומר כי יש לו או אין לו מדרגת אריכות ימים כביכול, אך מ"מ ישנם כמה מיני הנהגות אשר השי"ת נוהג בהם, ומצד בחי' זו נחשב כי ההנהגה הבאה ע"ד אריכות ימים, וע"ד אריכות אף, הינה מתגלית בעיקר בארץ ישראל.

ענייני פרשת השבוע - פרשת חוקת

ענין זה גופא, והכוחות החיצונים מתגברים בו ביותר, לזעוק קולות וברקים, ולעורר קטרוגים גדולים, נגד גילוי זה. אמנם העצה על כך הוא מיניה וביה, שיחזיק האדם את עצמו בתוקף במידת ארך רוח, שלא להתפעל מהם, לידע כי יש בכוחו להתגבר עליהם, ואזי יזכה שתתגלה בו נקו' זו של "ועמך כולם צדיקים", שהינה למעלה מן המקום שהקטרוגים יכולים לדון עליו.

ודונמא לדבר, בהקדם, דהנה איתא בזה"ק (מ"א ג), כי מדרגת "ועמך כולם צדיקים" נמשכת מכח מצות מילה, דמאחר שכלל ישראל הינם מהולים, לכן נחשבים כולם כצדיקים. ומלבד מה שכלל ישראל הינם נימולים בפשטות, עוד זאת אשר כל איש ישראל נחשב בעצם כמהול, עד כי אפילו הערל נחשב ג"כ כמהול, וכדתנן (נדרים ל"א), הנודר מן הערלים מותר בערלי ישראל, ומצד זה נחשבים כלל ישראל כצדיקים בעצם. ואכן חזינן כי לאחר שקיים אברהם אבינו מצות מילה, אזי נאמר בו "וירא אליו ה' באלוני מרמא, והוא יושב פתח האהול" (נלש"י י"א, ב), ופירש"י, "ישב" כתיב, ביקש לעמוד, אמר לו הקב"ה שב ואני אעמוד, ואתה סימן לבניך, שעתידי אני להתייצב בעדת הדיינים והן יושבין, שנאמר "אלקים ניצב בעדת א-ל" (פסלים פ"ג, ב). וממאמר זה נמצא, כי לאחר קיום מצות מילה קיבל אברהם אבינו את הכח לדון את הדין ע"פ מדרגת בית דין של ישראל, ואשר בית דין זה דן את ישראל לכף זכות, וכפי שנאמר בהו "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ", ואשר מדרגה זו באה להם מכח מה שהם נחשבים כמהולים בעצם כנ"ל.

ומהאי טעמא חזינן נמי, כי תיכף אחר מעשה זה אכן התפלל אברהם אבינו על אנשי סדום, והוא השתדל לדון אותם לכף זכות, אע"פ שהם היו הרשעים הגדולים ביותר. ועל אף שתפלה זו אכן לא נתקבלה, מ"מ הועילה תפלתו להביא לידי הצלת לוט אשר ממנו יצא נשמת משיח. וה"נ ניצו' זה של נשמת משיח היה מסובב בטומאה גדולה של עמון ומואב, שהיא הטומאה הגדולה ביותר, ועד כי לכן ציוותה התורה "לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם" (דברים נ"ג, ז), אולם באותה שעה נזדמן להם יין במערה (רש"י נלש"י י"א, ג), ואשר נתבאר כי היין ממשיך חיות ממקום נעלה ביותר, בבחי' אריכות ימים, ומכח זה נאמר "מצאתי דוד עבדי", שהוציא הקב"ה את נשמת משיח, וכל זאת נמשך מכח תפלתו של אברהם אבינו שהשתדל לדון את סדום לכף זכות, בבחי' בית דין של ישראל.

אמנם למעשה חזינן כי אע"פ שכלל ישראל נחשבים בעצם כמהולים, ונכלל בו ענין מה שכל ישראל נחשבים בעצם כבני העולם הבא, באופן אשר התענוג שלהם הוא עולם הבא, ולכן אין ביכולתם להתקשר כל כולם אל העולם הזה. ומ"מ חזינן לאידך גיסא, כי בענין שמירת הברית גופא, אשר בו נחשב האדם בעצם כצדיק, ובענין זה צריך הוא להשתדל להיות צדיק בפועל, ואעפ"כ במקום זה דייקא נמשכת הערלה,

אר"י מסוגל לגילוי עצמיות האדם ופנימיותו, ואשר מכח זה דנים אותו לכף זכות

ומדרגה זו של אריכות ימים המתגלית בארץ ישראל יש לה שייכות ג"כ עם מעלת הבית דין שבה, דתניא (מכות ז), ברח מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו, מפני זכותה של ארץ ישראל. ופירש"י, אולי תועיל למצוא לו פתח זכות. ועניינו הוא, דהנה ישנם הרבה מיני בתי דינים הדנים את האדם, כאשר כל בית דין דן את האדם באופן אחר, וכגון שישנו בית דין המתייחסים אל חיצוניות האדם, ואל המעשים שעשה, וישנו בית דין המתייחסים אל עצמיות האדם ופנימיותו, באופן אפילו מי שנראה כרשע, מ"מ יתכן לפעמים שבית דין זה יתעלו מעל הרשעות שלו, והם ידונו אותו ע"פ פנימיותו ועצמיותו, ושוב אע"פ שיעמוד מקטרג לנגוד, לקטרג עליו קטרוגים גדולים, מ"מ בית דין זה לא יתפעלו ממנו, והם יתעלו מעל כל קטרוגים אלו, לדון אותו ע"פ פנימיותו. ועל כך ביקש דוד המלך באמרו "מלפניך משפטי יצא, עיניך תחזינה מישרים" (פסלים י"ג, ב), דכאשר הקב"ה בעצמו ידון את הדין, אזי בודאי ייצא הדין לכף זכות. ובענין זה באה ג"כ מעלת בית דינו של משיח, שהוא בית דין עמוק ונעלה ביותר, דמשיח יהא מורח ודאין (סנהדרין ג'ג), והוא יתייחס אל עצם מהותו של איש ישראל, ומכח זה יהא ביכולתו לדון כל אדם לכף זכות באופן מופלא ביותר.

ובכלליות הדברים מצינו כי בית דין של ישראל אכן משתדלים ביותר לזכות את האדם, שנאמר "ושפטו העדה, והצילו העדה" (נמדר ל"א, כ"ד; פסחים י"ב), וכן תנן (מכות ס"ז), סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חובלנית, רבי אליעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה, רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים, אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם. וביותר מצינו בזה"ק (מ"ז נו"ג), כי בית דין של ישראל מהפכים בכל עת בזכותו של האדם, עיי"ש.

ומעתה הנה מעלה זו של הבית דין בארץ ישראל יש לה שייכות אל האריכות ימים שנמשך בה כנ"ל, והיינו לומר כי ארץ ישראל מסוגלת ביותר לגלות את עצמיות הצדקות של כל אדם, וע"ד דכתיב "ועמך כולם צדיקים, לעולם יירשו ארץ" (ישעיה ס"א, כ"א), ואשר פשטות "ארץ" זו קאי על ארץ ישראל, וחז"ל דרשוהו על עולם הבא, דתנן (סנהדרין ז'), כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ", לומר לך כי כל ישראל הינם צדיקים בעצם.

ב.

התגברות הקטרוגים לעומת גילוי העצמיות, הכנעתם ע"י ארך רוח שלא להתפעל מהם

והנה הכלל הוא כי בכל מקום שנצרך לגלות בו את מדרגת עצמיות קדושת ישראל זו, אזי מתעורר בו נסיון על

ענייני פרשת השבוע - פרשת חוקת

לפניו ית', "למה הרעותה לעם הזה, למה זה שלחתני, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, והצל לא הצלתי את עמך" (שס פסוק כ"ג). וה"נ התעוררה עליו טענה זו, למה נתפעל מטענת דתן ואבירם, ולכן אמר לו הקב"ה, "עתה תראה אשר אעשה לפרעה" (שס ו, א), ודרשו חז"ל (סנהדרין ק"א), במלחמת פרעה אתה רואה, ואי אתה רואה במלחמת ל"א מלכים, דהוא לא יוכל עוד להיכנס לארץ ישראל.

ומה שמכח עניינים אלו נגזרה הגזירה עליו שלא להיכנס לארץ ישראל, ה"ז מכיון שארץ ישראל יש לה שייכות יתירה לאריכות ימים כנ"ל. ועד"ז חזינן נמי כי הקנין הראשון שהיה לאברהם אבינו בארץ ישראל הוא מערת המכפלה, והיא נקנתה בארבע מאות שקל כסף (שס כג, טו), וכמו"כ שיעור ארץ ישראל הוא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה (מגילה ג), וה"נ מנין ארבע מאות מורה על מתינות, וכלשון חז"ל (נלכות כ), מתון מתון ארבע מאות זוזי שוויא. ועד"ז הרמז, הנה אות ת' היא האות האחרונה של הא"ב, ולהורות בא כי צריך ארך רוח להמתין עוד ועוד, עד שבאים אל הסוף, בבחי' אות ת'. ועד"ז יתכן לומר, כי אילו היו כלל ישראל יכולים לסבול את קושי השעבוד של מצרים, והם היו ממתינים בגלות מצרים ת' שנה כפשוטו, וכפי שנגזר עליהם בברית בין הבתרים, דכתיב "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה" (נלשים טו, ג), והיינו שהיה בכוחם להתעלות מעל כל קלי' מצרים, ולא היו מוכרחים להוציאם משם טרם זמנם, אזי היו זוכים לאלתר אל מדרגת הגאולה העתידה, וכמו"כ משה רבינו היה יכול להיכנס לארץ ישראל, והיינו כנ"ל אשר ארץ ישראל יש לה שייכות יתירה אל מידת המתינות.

ולעומת זאת מאחר שמשה רבינו התפעל מן העם, שוב נאמר בו "יען לא האמנתם בי", ושוב נגזרה עליו הגזירה שלא יוכל להיכנס לארץ ישראל. ואע"פ שבוודאי אין לנו כל השגה בחטאיו של משה רבינו, וחטאים אלו נמשכים בוודאי מכח מצב הדור, ע"ד צדיק נתפס בעוון הדור (שנ"ג ג), וה"נ הרי ההיפך של מידת המתינות וארך רוח הוא קוצר רוח, וזו היתה מידתם של כלל ישראל במצרים, דכתיב בהו "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה" (שמות ו, ט), וקוצר רוח זה של ישראל גרם קצת פגם במשה שהוא מנהיג הדור, עד שהוא בא לומר "למה הרעות".

ועד"ז מבואר נמי ענין חוק פרה אדומה שנאמר בפרשתן, ואשר מצוה זו באה לכפר על חטא העגל, וה"נ כל ענין חטא העגל נמשך מכח מה שהיה חסר לכלל ישראל מידת ארך רוח, להמתין לירידת משה רבינו מן ההר, ולהמתין אל שלימות מתן תורה שהוא בבחי' "עץ חיים", והוא שלימות גילוי בחי' זקן מלא רחמים' שנתגלה במתן תורה. וכפרת חטא זה באה ע"י פרה אדומה, ואין כאן המקום להאריך בביאור השייכות של פרה אדומה אל תיקון זה.

ובו מתגרה יצרא דעירות שהוא היצר הרע הכבד ביותר, והוא מעורר קטרוג גדול ביותר לעומת ענין "עמך כולם צדיקים".

ולמעשה מתגלית נקו' זו של עצמיות קדושת ישראל בכמה אופנים, וכן ישנם זמנים ומקומות אשר בהם מתגלית נקו' זו ביותר, ועכ"פ עיקר בחירת האדם בענין זה הוא, הן מצד מה שעליו להתדבק בזמנים אלו ובמקומות אלו, ולבד זאת עליו לדעת ולהאמין כי קיימת בו נקו' זו של קדושה עצמית שאיננה מתפעלת מכל הקטרוגים העומדים לנגדה. והיינו לומר כי כשם שצריך האדם לדון את זולתו לכף זכות, כן צריך הוא לדון גם את עצמו לכף זכות, לידע את האמת כי "ועמך כולם צדיקים". וכגון בענין שמירת הברית, דאל לו לאדם להתפעל ממצבו החיצוני, אלא עליו לידע בנפשו כי הוא נחשב בעצם כמהול, והוא מקושר בעצם אל העולם הבא, להיותו נחשב בעצם ככף עולם הבא, ע"ד "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ", ואשר לכן אין התענוגים שלו נמשכים מתענוגי העולם הזה, אלא התענוגים שלו נמשכים מן עולם הבא, ושוב מכח הכרה זו יהא בכוחו להתרומם למעלה מן הקטרוגים העומדים לנגדו, להיותו נעשה שומר הברית בפועל.

חטא מי מריבה ע"ד התפעלות מריב העם, חסרון במדרגת המתינות של אר"י

ומעתה נבוא לבאר ע"פ יסוד הנ"ל את ענין חטא מי מריבה שהובא בפרשתן, והמפרשים התקשו ביותר לבאר מה היה חטאו של משה בענין זה. וכתב המהר"ל ז"ע (גזרות ה' פ"ז; גור אריה סס), כי היה ראוי למשה להיות חזק באמונתו, ואם היה חזק באמונתו בהקב"ה היה נוטה אל מעלה נבדלת, והיה עושה בשמחה, ולא היה מתפעל לכעוס, ואז היה זה קדושה לעיני ישראל, שהיה משה ואהרן מראים האמונה בו ית', ואז היה שמו מקודש לעיניהם ע"י האמונה. וזהו שאמר "יען לא האמנתם בי להקדישני" (נמדנר כ, יג), כלומר היה לכם להתחזק באמונה, ואם עשיתם זה, לא היה לכם לכעוס, כי האמונה מביאה לידי שירה ושמחה, ואילו משה היכה פעמיים דרך כעס, ואמר "שמעו נא המורים" (שס פסוק י'), וזה היפך האמונה, עכ"ד. ולדרכנו נאמר, כי ענין חטא זה בא מצד מה שמשה רבינו התפעל לפי ערכו מן הריב שרבו העם עמו, ולפי ערך משה רבינו נחשבת התפעלות זו כחסרון אמונה, דבעל אמונה אינו מתייחס אל החיצוניות, והוא איננו מתפעל ממנה, אלא הוא מאמין ובוטח בה' ללא כל התפעלות, ועל כך נאמר "יען לא האמנתם בי".

ישורש חסרון זה החל עוד במצרים, כאשר הכביד פרעה את קושי השעבוד על ישראל, ולא היה בכוחם עוד לסבלו, ולכן אמרו דתן ואבירם למשה ואהרן, "ירא ה' עליכם וישפוט, אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו, לתת חרב בידם להרגנו" (שמות ה, כא). ומכח זה בא משה לומר

ענייני פרשת השבוע - פרשת חוקת

רוח להמתין עוד ועוד, שלא להתפעל מכל הגלויות, ומכל אריכות הגלות, כי הם "נאמנו מאד לביתך נאווה קודש".

עיקר הנסיון בעקבתא דמשיחא בקטרוג על עצמיות צדקות האדם

וכמו"כ מאחר שנתבאר כי משיח יבוא לגלות את עצמיות ענין "ועמך כולם צדיקים", לכן קודם ביאת משיח מתגברים ביותר כל ה"קולות מים רבים אדירים" של המקטרגים, וזאת בענין כל טומאת הסט"א המתגברת כ"כ בעקבתא דמשיחא, וזהו חלק ממלחמת גוג ומגוג העומדים למלחמה "על ה' ועל משיחו". ולעומת זאת יש ענין גדול במלחמה זו, שיהא לאדם מידת אריכות ימים, להתעלות מעל קטרוגים אלו, שלא להתפעל מהם, ולדון את עצמו לכף זכות. ואפילו כאשר היצר הרע מתגבר ביותר, והוא מעורר קטרוגים גדולים על האדם בעצמו, מ"מ צריך הוא לדון את עצמו בבחי' בית דינו של משיח, ואשר משיח דן לכף זכות אפילו רשעים גדולים ביותר מצד התייחסותו אל עצמיות האדם, וה"נ כאשר איש ישראל מתייחס אל עצמיותו, באופן אשר אע"פ שהוא איננו מבחין בעצמיות צדקות זו שבקרבו, מ"מ הינו מאמין בכך, ע"ד "עדותיך נאמנו מאד לביתך נאווה קודש", דהוא מאמין במה שהוא נחשב בעצם בן עולם הבא, הנה עי"ז יזכה לסייעתא דשמיא, שיאיר לו הקב"ה, ותתגלה בו צדקות זו שהינה למעלה מכל הקטרוגים. והיינו שיאיר השי"ת את נקו' משיח שבכל אחד ואחד, ואשר הסט"א אכן מתגברת ביותר "על ה' ועל משיחו", אמנם הא גופא הוא הנסיון המתעורר קודם ביאת משיח, לבחון את האדם אם ביכולתו להתרומם ולהתעלות מעל כל קטרוגים אלו, שלא להתפעל מהם.

וניתן ללמוד ענין עבודה זו מחזקיהו המלך, שהרי מלבד המצב הנורא שהוא עמד בו באותה שעה, מצד התגברות סנחריב וחיילותיו, עוד התעורר עליו החירוף והגידוף שרובשקה חירף וגידף כלפי אלקים חיים (מ"ז פק י"ט). אמנם חזקיהו המלך התעלה מעל קטרוג זה, ועי"ז היה חסר רק חוט השערה ממש שיהיה הוא משיח. וזהו ענין מדרגת "למען יאריך ימים על ממלכתו" אשר המלך ממשיך לכל העם, והוא ענין המשכת חיות ממקום נעלה יותר, ואשר מכח זה ניתן להתרומם מעל כל המניעות, ומעל כל הקטרוגים הגדולים המתעוררים ביותר בעת שבאים לגלות את נקו' "ועמך כולם צדיקים", אולם כאשר מתרוממים מעל מניעות אלו, עי"ז מתגלית נקו' זו, ומכח זה נזכה לביאת משיח ברחמים בב"א.

התגברות הסט"א ביותר נגד ביהמ"ק ונגד ביאת משיח, הכנעתם ע"י י"ג מידות של רחמים

והנה אם נאמר לגבי כלליות ארץ ישראל כי "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ", דנקו' צדיק שבכל איש ישראל מתגלית בארץ ישראל, ביותר מתגלית נקו' זו בבית המקדש, שהוא עיקר תכלית קדושת ארץ ישראל, דכאשר איש ישראל היה בא לבית המקדש אזי האיר בו ביותר נקו' ענין "ועמך כולם צדיקים". ולכך אכן עיקר הבית דין שבארץ ישראל הם הסנהדרין שישבו בלשכת הגזית שבבית המקדש (יומא טו). וכמו"כ עיקר השירה הממשכת חיות נעלית זו של אריכות ימים כנ"ל, באה גם היא בבית המקדש, כלשון התפלה (מוסף לר"ט), ובישירי דוד עבדך הנשמעים בעירך האמורים לפני מזבחך, דמדורגה זו של חיות מתגלית ביותר בבית המקדש.

והרי נתבאר כי מקום המסוגל לגילוי זה מתעוררים ביותר קטרוגים נגדו, וה"נ חזינן כי הסט"א מתגברת ביותר בקטרוגים גדולים לעומת כל ענין הנוגע אל בית המקדש, וכדחזינן בשירת הים, דתיכף אחר שהזכירו בשירה זו את ענין בית המקדש, דכתיב "נחית בחסדך עם זו גאלת, נהלת בעוז אל נוה קדשך" (שמות טו, יג), מיד סמך לו הכתוב לומר "שמעו עמים ירגזון, חיל אחז יושבי פלשת" (שס פסוק י"ד), דתיכף אחר שנזכר בית המקדש מתגברת הסט"א ביותר לנגדו.

אמנם לעומת התגברות זו של הסט"א בא ענין י"ג מידות של רחמים, הנחשבים בבחי' גאות ה' (זו"ס ק"ז מ"ג קל"ג), דעל ידם מתגאה הקב"ה לעומת כל המניעות והקטרוגים, והיינו דכתיב "ה' מלך גאות לבש" (מהלל נג, א), ומסיק "מקולות מים רבים אדירים משברי ים, אדיר במרום ה'" (שס פסוק ד'), דהקב"ה הוא חזק יותר ויותר מכל "קולות מים רבים אדירים" של הסט"א. ומסיק עוד (שס פסוק ה'), "עדותיך נאמנו מאד לביתך נאווה קודש, ה' לאורך ימים", הנה כלל ישראל מכונים בשם "עדותיך", ויש להם נאמנות חזקה אל בית המקדש, ונמשך זאת מכח בחי' "אורך ימים" שיש להם, ואשר ע"י מידה זו יש בכוחם להתעלות למעלה מכל המניעות, ומידה זו אכן באה להם מכח התקשרותם אל בית המקדש.

ומצד זה נמי מחכים ומצפים אנו כבר זמן רב מאד אל בנין בית המקדש, וכבר עברו זמן זמנים טובא ועדיין הננו מקווים אל בית המקדש, והיינו מכיון שבית המקדש נבנה על יסוד ענין אריכות ימים, וה"נ כלל ישראל יש להם מידת ארך

תוכן השיעור:

אריכות ימים מביאה לידי אריכות אפים, ארך רוח, הבטה למרחוק בלא להתפעל ממניעות וקטרוגים, חוק במעש"ב שנברא ע"י התורה שבכוחה להשית עצה בכל מצב. אריכות ימים של המלכות תלויה

מדרגת החיים כנכון - בחי' אריכות ימים באיכות הנמשכת מכח התורה, והיא מביאה לידי שירה. הציווי למלך להמשיך חיות זו, ענין דוד המלך שהיה ג"כ "נעים וזמירות ישראל" / מדרגת החיים בבחי'

ענייני פרשת השבוע - פרשת חוקת

שהוא עצמיות צדקות האדם. ההתגברות נגדם ע"י ארך רוח / אחר מצות מילה זכה אברהם לבי"ד של ישראל, ומכח זה בא לדון את סדום לכף זכות, ומיניה נתגלגלה הצלת נשמת משיח / גילוי עצמיות קדושת ישראל ע"י ההכרה בקיומה, בלא להתפעל מהקטרוגים שכנגדה, הכרה כי האדם הוא בעצם בן עוה"ב, ותענוגיו הם תענוגי עוה"ב / חטא מי מריבה, "למה הרעות" – מצד ההתפעלות מן העם, ולכן אי אפשר להיכנס לאר"י שהיא מקום המתניות וארך רוח. חטא העגל בבחי' זו / התגברות הסט"א נגד מקום המקדש, ההתגברות נגדם ע"י יגמש"ר, כח המתניות לצפות לבנין ביהמ"ק / עיקר הנסיון בעקבתא דמשיחא בהתגברות טומאת הסט"א נגד עצמיות הקדושה שבאדם, ולעו"ז כשם שדנים את הזולת לכף זכות כן צריך לדון את עצמו לכף זכות, להאמין בעצמיות צדקותו.

במידה זו, לעומת שאול המלך / ת"ח שחיותו מן התורה אין לו צורך להתאמץ כ"כ על תיקון המידות, הצרות והייסורים ואש של גיהנם אינן שולטין בו להתפעל מהם כ"כ / אתחלתא דגאולה כממוצע בין עוה"ז לימות המשיח, ומיניה באה יניקת הגאולה הפרטית שבכל יום / חיות הרפואה בבחי' החיים של משיח המביאה לידי שירה, שירה על היין שהוא ראש כל אסוון, הצלת לוט ונשמת משיח ע"י רפאל שריפא את אברהם, רפואת חזקי' שהיה בכוחו להיות משיח אילו היה משורר שירה / עיקר גילוי מדרגת אריכות ימים וארך רוח באר"י שלא גושמה ביום זעם, ובבי כנישתא שהוא מעין תיבת נח, לעומת מה שהתפעל הקב"ה מקטרוג המלאכים בזמן המבול / בי"ד של ישראל דנים לזכות מצד עצמיות האדם, וביותר בבי"ד שבאר"י / התגברות המניעות והקטרוגים לעומת גילוי ענין "ועמך כולם צדיקים", ענין יצרא דעריית לעומת שמירת הברית

מדור זה נתנדב לעי"נ
האשה החשובה מרת פעריל ב"ר טובי ע"ה
נדבת משפחת דרו הי"ו

שיעור בספר מסילת ישרים

מחזור ד'

שיעור מ"ד (א) - פרשת תרומה תש"פ

פרק י"ג - בביאור מדת הפרישות

וְאִם תשאַל ותאמר, אם כן, איפוא, שזה דבר מצטרך ומוכרח, למה לא גזרו עליו החכמים כמו שגזרו על הסייגות ותקנות שגזרו. הנה התשובה מבוארת ופשוטה, כי לא גזרו חכמים גזירה אלא אם כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה, ואין רוב הציבור יכולים לעמוד בה, ואין רוב הציבור יכולים להיות חסידים, אבל די להם שיהיו צדיקים.

אך השרידים אשר בעם החפצים לזכות לקרבתו יתברך, ולזכות בזכותם לכל שאר ההמון הנתלה בם, להם מגיע לקיים משנת חסידים אשר לא יוכלו לקיים האחרים, הם הם סדרי הפרישות האלה כי בזה בחר ה', שכיון שאי אפשר לאומה שתהיה כולה שוה במעלה אחת, כי יש בעם מדרגות מדרגות איש לפי שכלו, הנה לפחות, יחידי סגולה ימצאו אשר יכינו את עצמם הכנה גמורה, ועל ידי המוכנים יזכו גם הבלתי מוכנים אל אהבתו יתברך והשראת שכינתו. וכענין שדרשו ז"ל בארבעה מינים שבלולב (ויקרא יג פס' ל) יבואו אלה ויכפרו על אלה. וכבר מצאנו לאלהיו זכור לטוב שאמר לרכי יהושע בן לוי במעשה דעולא בר קושב (ירושלמי מומוט פ"ט) כשהשיבו, ולא משנה היא, אף הוא אמר לו, וכי משנת חסידים היא.

אך הפרישות הרע הוא כדרך הסכלים אשר לא די שאינם לוקחים מן העולם מה שאין להם הכרח בו, אלא שכבר ימנעו מעצמם גם את המוכרח וייסרו גופם ביסורין ודברים זרים אשר לא הפין בהם ה' כלל, אלא אדרבא חכמים אמרו (מענימ כג) אסור לאדם שיסגף עצמו, ובענין הצדקה אמרו (ירושלמי סוף פס' כ) כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל, הרי זה שופך דמים. וכן אמרו (מענימ כג) לנפש חיה, נשמה שנתתי בך החיה אותה, ואמרו (שם יא) כל היושב בתענית נקרא חוטא, והעמידוה בדלא מצי מצער נפשה. והלל היה אומר (משלי יא) גומל נפשו איש חסד על אכילת הכוקר והיה רוחץ פניו וידיו לכבוד קונו, קל וחומר מדיוקנאות המלכים (ויקרא יג פס' ל). הרי לך הכלל האמיתי שכל מה שאינו מוכרח לאדם בענייני העולם הזה ראוי לו שיפרוש מהם, וכל מה שהוא מוכרח לו מאיזה טעם שיהיה כיון שהוא מוכרח לו, אם הוא פורש ממנו הרי זה חוטא. הנה זה כלל נאמן, אך משפט הפרטים על פי הכלל הזה אינו מסור אלא אל שיקול הדעת ולפי שכלו והולל איש, כי אי אפשר לקבץ כל הפרטים כי רבים הם ואין שכל האדם יכול להקיף על כולם אלא דבר דבר בעתו.

מותר ומה אסור, אלא הדבר תלוי אצל כל אחד לפי המצב ולפי עניינו, ואי אפשר לומר בהחלט על דבר מסויים שהוא אסור. והרבה פעמים יתכן שזה הפרוש עצמו שפורש מדבר מסויים לפעמים יהיה הדבר מותר לו, כי לא כל המצבים שווים הם, ואי אפשר לתת גדרים קבועים בענין הפרישות, וכן תלוי כל דבר לפי מדרגת האדם באשר הוא.

בטעם שלא גזרו חכמים על הפרישות

ביאר המסילת ישרים בטעמא דמילתא שלא גזרו חז"ל על ענין הפרישות, מפני שהוא ענין שלפנים משורת הדין, ואי אפשר לדרוש מרוב הציבור להיות פרושים. ולכאורה יש להוסיף בזה עוד, דזהו מפני שבאמת לא שייך גדרים בענין הפרישות, ואין יכולים לומר בזה הלכות קבועות מה

מסילת ישרים - שיעור מ"ד

שלו, ואיך שהוא מתנהג ומדבר והוא נקי מכל שמץ פחיתות ודבר שאינו הגון, ובכלל כשרואים איך שהוא מקיים מצוות ומתפלל באהבה וביראה. וגם לימוד תורתו הוא באופן אחר, כי לא כל מי שלומד זוכר מה שלומד ויכולים לומר עליו שהוא תלמיד חכם, אבל הוא זוכה לקדושת התורה והבנה עמוקה בתורה, והוא לומד את דברי התורה באופן הנכון ובדעת תורה אמיתית, וכיוצא בזה הרי הוא שלם בכל מיני שלימות שיש בעולם. והרי הקב"ה נתן לנו את התורה כדי שנשלים עצמינו על ידה.

וכן כתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, שכל אחד יראה עליו שהוא עובד ה', והגדרתו אחת היא: 'כי שם ה' נקרא עליך', שהוא נושא עליו את שם ה' והוא מציאות מרוממת ונעלית. והנה אם היו כל העובדי ה' כך, אזי היה כל אחד חפץ להיות עובד ה'. ואף שבוודאי עדיין היה עבודה קשה להיות עובד ה', אבל הרי היו רואים בעליל שמקבלים מתן שכרה בצידה, כשרואים איך נראים העובדי ה'. ועל כן הוא מהתחבולות הגדולות של היצר הרע שמניח הרבה כוחות על דבר זה, וניתן לו רשות על כך, לבלבל את הראש של אלו שחפצים להיות עובדי ה', באופן שיהיו הרבה עובדי ה' שאכן יעשו עבודות גדולות אבל לא יגיעו אל התכלית המכוון ולא יראו עליהם שזכו לשלימות, ואכן לא יזכו אל השלימות, כי יהיו עסוקים בגולמי החסידות ובה יבאישו את הריח של כל עבודת ה'.

ועל כן צריך להשים הרבה כוחות על דבר זה, וגם נצרך להרבה סיעתא דשמיא על זה, ועל זאת ירבה להתפלל כל חסיד, שאכן יהיה עובד ה' נכון ואמיתי.

והנה עבודת ה' יש בה הרבה חלקים, וכגון במה שביאר כאן במסילת ישרים בענין מידת הפרישות שלא ילך האדם בדרך הסכלים אשר לא די שאינם לוקחים מן העולם מה שאין להם הכרח בו, אלא שכבר ימנעו מעצמם גם את המוכרח וייסרו גופם ביסורין ודברים זרים. כי הנה כי כן יוכל להיות לפעמים אחד שלוקח את עצמו להיות עובד ה', ויהיה לו מבט והשקפה על עבודת ה' שעניינה הוא כמו התמודדות והתחרות שמי שיכול יותר להרוג את עצמו לשם ה' ולקרוע מעצמו גזרים, הוא הקדוש אשר הקריב אליו ה' והוא הוא העובד ה' הגדול יותר.

וכגון שמי שמתענה משבת לשבת הוא צדיק גדול יותר מזה שאינו מתענה משבת לשבת ויהיה לו חלק גדול יותר בגן עדן. ואם לא יוכל להתענות משבת לשבת עכ"פ יהיה מוכרח להתענות בכל שני וחמישי, וירגיש בעצמו שאינו עובד ה' כראוי שאינו מתענה משבת לשבת. וכמו כן יהיה בעיניו עבודת ה' כמו התחרות מי יכול למעט בשינה יותר, וכן בכל העניינים מי יכול לסגף עצמו יותר. כללו של דבר

ועל כלליות ענין הפרישות הרי לא הוצרכו חכמים לגזור, שהרי זה כתוב כבר מפורש בתורה במצוות קדושים תהיו, דהיינו קדש עצמך במותר לך, שלא יהיה האדם נבל ברשות התורה. ובפשטות מה שביאר המסילת ישרים הטעם מפני שהפרישות משנת חסידים היא, חדא מכמה טעמי נקט.

הן יראת ה' היא חכמה

ובביאור ענין הפרישות יש להקדים שנצרך לאדם שתהיה לו הבנה עמוקה איך הוא דרך פעולת עבודת ה'. והכל הוא חלק מהענין שכתב המסילת ישרים בריש ספרו אשר הן יראת ה' היא חכמה, ועבודת ה' היא חכמה עמוקה, וכמה חבל הדבר שאין לומדים זאת כמו חכמה רק מקופיא בעלמא. ומנהגים ודרכים רבים שעושים בני אדם אינם אלא גולמי חסידות, ואינם מעיקר העבודה הנכונה. ועל ידי שעושים כמה דברים שלא באופן הראוי הם מבאישים את ריח החסידות ועבודת ה' בעיני המון האנשים, כשרואים איך שהאנשים המתחסדים נוהגים בדרכים זרים ומשונים, וחושבים הם שכל המתחסדים והעובדי ה' שווים הם. ואכן אין לעבודה זו שום פשר ומשמעות ואין לה חן, בהיות שאין זה כלל ועיקר הדבר הנכון והראוי. וזה גורם שתישכח עצם העבודה האמיתית של יראת שמים שעליה נסובה כל חכמת המוסר ועבודת ה'.

והנה בוודאי שכל אחד צריך לבקש להיות עובד ה', ויחד עם זאת מוטל עליו אחריות שיעשה זאת באופן הנכון. ומה שיש עובדי ה' שאינם עושים זאת בדרך הנכון הרי זה חלק מהנסיון ותחבולות היצר. כי אילו היו כל העובדי ה' היו עושים זאת באופן הנכון, הרי היו יכולים להכיר בעליל על כל עובד ה' שהוא נעשה אדם נעלה ומרומם. ומי שמקיים תורה ומצוות באופן הנכון והשלם, אזי כל מי שיש לו קצת שכל בקדקדו והוא קצת מבין על דבר יכיר בו מיד שהוא איש נעלה. ומי שהוא במדרגה נעלה ביותר אזי אפשר שגם סתם אנשים שאינם מבינים יראו ויכירו בו שהוא בעל מציאות נעלית ומרוממת והוא איש נעלה ומרומם ואינו איש ככל שאר האנשים. ואין זה מהדברים שיכולים להסביר ולהגדיר אותם, אבל זהו המציאות שעבודת הצדיק והאדם הנעלה והמרומם באמת נושא חן בעיני כל אחד, וכל אחד הוא מבין על ענין נעלה ומרומם.

וכאשר כתב בספה"ק נועם אלימלך בכמה מקומות (עיין פרשת תרומה ד"ה ועשית קרנותיו) שבתחילת העבודה אין עבודת האדם נושא חן בעיני כל רואיו, ואדרבה יהיו עליו הרבה רדיפות, אבל לאחר מכן כשיעבוד על עצמו ימצא חן בעיני כל רואיו, חוץ מאצל הרשעים שהם שונאים את הצדיק. כי כל אחד רואה את הרוממות

מסילת ישרים - שיעור מ"ד

שאינו לומד בדרך יגיעה חיצונית. ובאמת גם זה הוא בכלל יגיעה ועבודה, שעובד על דבר זה שיהיה לו ישוב הדעת.

וזה הלומד בדרך יגיעה והתאמצות יאמר הנה אני מתייגע וטורח כל כך, ואילו הלה יושב לו ולומד בניחותא. אבל למעשה כאשר יציעו שניהם לפני הראש ישיבה את המהלך שלהם בסוגיא, יוכל להיות שיאמר הראש ישיבה שהמהלך של זה שלמד בניחותא הוא ממש מאיר עיניים, משא"כ זה שלמד ביגיעה והתאמצות לא עמד על כמה נקודות בסוגיא. כי אף שבוודאי נצרך יגיעה בלימוד התורה ובעבודת ה', ואין לבטל את שכר היגיעה, ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה אם מתכוון לכך באמת. אבל לא היגיעה הוא העיקר, וזה שלמד בישוב הדעת ובניחותא עשה כראוי וכנכון, אחר שהבין שרק כך יהיה לו הישוב הדעת הנכון ויוכל ללמוד את הסוגיא בבהירות, ובוודאי שדרך זה מוסכם יותר להלכה מאשר ללמוד ביגיעה בלא הבנה טובה. והוא הדין בעבודת ה' אין עניינה רק יגיעה, והיגיעה הוא רק חלק מעבודת ה'.

תפילה בדרך של גדלות

וכמו כן בענין התפילה. ובענין התפילה הרי זה מסתעף לעוד כמה פרטים ועניינים. שיש תפילה בדרך של גדלות, ויש בזה כמה עניינים, ומהם הוא שמכין מתחילה את לבו באופן הנכון שאכן ירגיש טעם נעלה ונכון בתפילה, וזה הוא חלק מההכנה שלו לתפילה. וכמובן שעם זה יש לדעת שגם אם לא ירגיש טעם בתפילתו יש לו להתפלל גם בלא הרגשת טעם, ואין האדם שליט ברוחו אם ירגיש טעם בתפילה, אך עכ"פ מצוה עליו להכין עצמו לכך. ולעומת זה יש מי שמתפלל באופן פשוט כמו פועל המתייגע בעבודתו.

ומסופר על הגה"צ רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל, שהיה איש נעלה ומרומם, והיה מהראשונים שהקימו עולה של תורה באמעריקא, והקים את ישיבת תורה ודעת בשנים שהיה עוד כאן מדבר שממה. והיה אדם נפשי 'איש נשמה' מאד. והוא היה רגיל בשעת התפילה בפסוקי דזמרה להסתכל מבעד החלון. ופעם שאל אותו אדם אחד (א פרומער) הרי כתוב בספרים שמסוגל לכוונת התפילה להסתכל בתוך הסידור בשעת התפילה כי אותיות מחכימות ולא להביט החוצה. ענה לו רבי שרגא פייבל, הנה כשאני אומר בתפילה הללו את ה' מן השמים וכו', ואני מסתכל מבעד החלון הרי אני רואה את השמים. וכשהנני אומר עץ פרי וכל ארזים וכו', הריני רואה את העץ פרי וכל ארזים, וכן כיוצא בזה בכמה פסוקים. ובכן אשאל אותך מי הוא זה שמסתכל בפנים ומי הוא זה שמביט החוצה, כי אין אני מביט החוצה מחוץ לפסוקי התפילה אלא מביט פנימה למה שכתוב בסידור. ואדרבה אם אני מסתכל בסידור הרי זה נחשב זה אצלי כמי שאני מביט החוצה.

שהשקפתו על עבודת ה' הוא שהעלייה בעבודת ה' הוא בדרך סיגופים ועינוי נפש ושבירת הגוף, ובה תלוי ועומד כל עניינה של עבודת ה'.

עבודת הסיגופים אינה עיקר בעבודת ה'

והגם שנכון הדבר שגם זה הוא חלק מעבודת ה', אבל אין זה רק חלק מעבודת ה', ועבודת ה' היא רחבה ועמוקה הרבה יותר וכוללת הרבה יותר מזה. ואכן היה כן אצל כמה צדיקים שהיו מפליגים בזה ביותר, ובבחי' במה זהיר טפי. והיינו שיכול להיות צדיק שהוא נזהר ביותר ובאופן מיוחד בענין הסיגופים, וזהו דרכו המיוחדת של אותו צדיק שהוא מסגף עצמו. אבל יש לדעת שאף אם היה איזה צדיק שהניח דגש על ענין זה אין זאת אומרת שהיה סבור שכל אחד יעשה כן, וגם הוא לא היה סובר שזה הוא ממש העיקר, ורק לפי עבודתו ושורש נפשו יצא לו שהוא צריך להניח דגש גדול על ענין זה. ובוודאי שגם אותו צדיק צריך לכלול עוד הרבה ענייני צדקות אחרים וחלקים אחרים שבעבודת ה'.

וגם בדרך כלל גם חוץ מענין הסיגופים, יש צדיקים שעניינם הוא לעבוד עבודה קשה ומפרכת. והנה הגם שבוודאי אמת הוא הדבר שכדי להיות עובד ה' נכון ואמיתי צריך לעבוד עבודה קשה ואין זה דבר שבא בקלות. אבל גם בענין העבודה קשה יש כמה דרכים ואופנים. ומלבד זה, הנה עבודת ה' אין משמעותה רק עבודה קשה ויש בה כמה דברים שאינם באים בדרך עבודה קשה.

ובדרך משל מענין לימוד התורה. שיש מי שרוצה להיות תלמיד חכם והרי הוא לומד את הסוגיא ביגיעה גדולה, דהיינו שמתאמץ ביותר שלא להפסיק באמצע לימודו ומכניס את כל ראשו בסוגיא, והוא מדייק בכל תיבה שלומד, ובכל דבר שלומד הרי הוא מחפש מה שיש לפלפל ולהקשות קושיות, ומכניס התאמצות גדולה בלימודו ולומד בכל כוחותיו. אמנם באמת כל זה אינו רק חלק אחד מלימוד התורה. ומלבד זה יש בזה עוד חלק אחר, שגם על זה ניתן בחירה לאדם, אך זה אינו תלוי בעבודה קשה, אלא פשוט במידת הישרות של האדם, אם לומד הוא את הגמרא בשכל הישר או בעקמומיות, שגם על דבר זה יש בחירה לאדם. ואמנם בוודאי יש גם ענין של עבודה ויגיעה מסויימת כדי להיות איש ישר.

ובכן יוכלו להיות שני אנשים, האחד יתייגע ביותר ביגיעה גדולה בכל כוחותיו בלימוד הסוגיא, והשני לא יהיה לו יגיעה רבה כל כך, ועכ"פ כלפי חוץ לא יתראה בו יגיעה והתאמצות, וישב בניחותא וכוס תה לפניו, כי הוא מרגיש שכך יש לו ישוב הדעת, וכך יוכל ללמוד בישוב הדעת ולהבין הרבה יותר טוב מה שלומד, אף

מסילת ישרים - שיעור מ"ד

שלו הוא תפילה אחרת לגמרי, שאין הוא מבקש אפילו להרגיש טעם בתפילה, אלא כל כוונתו הוא כשהוא אומר תיבת 'ברוך' יפעלו בעולמות העליונים העניינים השייכים לתיבה זו. והרי הוא מתאים עצמו למצב כזה שיהיה ברור אצלו שכשהוא אומר תיבת 'ברוך' יהיה נפעל הענין של 'ברוך' בכל העולמות. ולא איכפת לו כלל אם הוא ירגיש דבר זה או לאו שאין זה כלל המבוקש שלו. ואף שלמעשה בוודאי ירגיש אור פנימי גדול ביותר שהוא גדול יותר מכל האורות, אבל אין זה כלל המבוקש שלו, והמבוקש שלו הוא רק שיפעל הענין של 'ברוך' ו'אתה' וגילוי של שם הוי"ה והמשכה מענין 'מלך העולם'. והוא תפילה בדרך של גדלות, שהוא אכן דבר גדול ונורא ונשגב, ועל כן אמרו חז"ל על התפילה שהוא דבר העומד ברומו של עולם.

ולעומתו יעמוד איש מתחסד (א פרומער) ויצעק ויזיע בתפילה, עד שכל בגדיו יהיו ספוגים מזיעה מגודל ההתלהבות הגדולה והיגיעה והתפילה בקול רעש גדול. והוא וחביריו יזלזלו בתפילתו של אותו מקובל שעומד דומם, ויאמרו שהוא אינו יודע תפילה מהי, ורק התפילה בקול רעש גדול וביגיעה נחשב לתפילה נכונה. אבל כאשר יגיעו לעולם העליון יראו שאין הדברים כן כלל, שהלה תיקן בתפילתו את כל העולמות, ואילו הוא, אף שאי אפשר לבטל את תפילתו שהתפלל ביגיעה והתלהבות, אבל איך זה מגיע לתפילתו של זה שהתפלל בכוונת התפילה, ואין יכולים להשוות כלל בין התפילות.

ואמנם אין זה מהדברים שיכולים לומר בזה הלכות קבועות, אבל עכ"פ כן יצא לו שתפילה כזאת הוא תפילה של גדלות הרבה יותר, להרגיש ולראות את מה שהוא מתפלל, ולא להצטמצם רק על הסתכלות באותיות הסידור.

מעלת התפילה בכוונות

ומענין זה הוא במה שיש כוונות האר"י בתפילה. וגם בחורים ראוי להם שידעו ממציות הדבר ויתאימו עצמם ויעבדו על כך שעוד יזכו פעם לכוון כוונות האר"י בתפילה. ויכולים לראות בסידור האר"י ובסידור הרש"ש כמה דפים של כוונות ושמות הקדושים על תיבה אחת בתפילה, ובמיוחד בתיבות הברכה שיש בזה ענין הנקרא 'מטבע הברכה', שהוא מהלך שלם של עליית העולמות שנעשה בעת שהאדם אומר כל תיבה שבברכה. וכן יש כוונות רבות בי"ח ברכות השחר ובברכה ראשונה של שמונה עשרה, וכיוצא בזה.

ובכן יתכן שיהיה אחד שהוא מקובל המכוון את כוונות התפילה שהוא גם אדם נעלה ומרומם באמת, ויראו אותו שהוא עומד כרגיל בניחותא בלי שום יגיעה מיוחדת ויסתכל בכוונות הסידור, ואמנם תפילתו תהיה בהתלהבות ודביקות נוראה, אבל לא יראו אצלו התאמצות ויגיעה בעבודת התפילה.

והנה אם אכן הוא במדרגה זו לכוון כוונות האר"י הרי הוא נמצא בעולמות אחרים לגמרי, וכל תכלית התפילה

עמודי המכון:

לע"נ האשה היקרה והחשובה
מרת אלטע ח' שרה בת ר' פנחס ע"ה
נפ' ח' אדר תשל"ט לפ"ק
ולע"נ בנה היקר והאהוב
הב' יעקב מנחם ע"ה בן ר' יחזקאל ישעי' נ"י
נפ' כ"ב אדר א' תש"ס לפ"ק
ולע"נ האשה היקרה והחשובה
מרת שרה ב"ה אליעזר ע"ה
נפטרה י' כסליו תשע"ט לפ"ק

תומך השנה:

לע"נ הר"ד שמואל קלמן ב"ר יעקב דוד ע"ה
נלב"ע ביום שמו"ת שנת תשס"ה לפ"ק